

Rejseartikel fra Visoki Decani-klostret i Kosovo, hvor en del af ULVEN I BANJA LUKA foregår.

JYDSKE VESTKYSTEN

Dagbladet Jydske Vestkysten

26. november 2000

Jernring om et serbisk hjerte

Intet er som før i Visoki Dečani i det nordvestlige Kosovo. Munkene lever isoleret i det smukke kloster, der har overlevet fjenders kommen og gåen gennem århundreder. Klosteret står som selve symbolet på den serbiske selvopfattelse. Nu overlever munkene og deres historie kun, fordi italienske tropper har lagt en beskyttende jernring om deres helligdom.

Tekst og foto:
Jens Henrik Jensen

Kraa-kraa-kraa.

De sortskinnende kragers kald lyder ildevarslende. De er de eneste, som formaster sig til at bryde stilheden på denne lune efterårsdag, hvor de har taget plads oppe i poplerne langs den lille bjergvej.

På min højre hånd står skilte med advarsler om minefare i den lille bræmme af ufremkommelig krat. Og bag den breder græsmarkerne sig, inden deres flade brydes af bjergskrånningen, der rejser

sig klædt i røde og brune og grønne farver, der gnistrer i solen.

Efteråret er kommet til det nordvestlige Kosovo som et sidste suk før vinterens strenge regimenter.

Jens Henrik Jensen ved en af de italienske kampvogne, der er udstationeret for at passe på de serbiske munke.

Kragerne holder på en gang pludselig inde, og stilheden tager igen over, netop som vejen bøjer en smule og blottet de lyse kampestenmure et stykke fremme oppe på kanten af dalsænkningen.

Hvert skridt er et skridt tilbage i tiden. Tilbage til det herrens år 1327. Tilbage til skabelsen af den serbiske ortodokse kirkes dyrebareste smykke, Visoki Dečani Kloster.

Visoki Dečani Kloster, et smukt og urørt kloster i urørte omgivelser – en serbisk tidslomme i Kosovo.

Jeg kan nu øjne nogle militærkøretøjer og en klynge af soldater i spættede uniformer. På min venstre side står nåletræerne tæt op gennem det stenede og stejle terræn. Længere nede, dybt inde mellem træerne, har de italienske tropper slået deres hovedlejr op. En kæmpe lejr gjort lille og usynlig af de store camouflagenet, der syntes draperet ud over hele den enorme rydning dernede.

Broder Jowan foran den tykke plankedør til klostrets kirke.

Og længere nede er det tjekpoint, jeg efter to dages forsøg endelig er sluppet forbi. Centauro-tankens lange kanonrør er rettet direkte ned mod vejen fra Decani by, og svært bevæbnede soldater holder øje med enhver bevægelse og tjekker grundigt de få, der påstår, at de befinder sig på den lille vej i lovligt ærinde – og med forhåndsindhentet tilladelse.

De italienske styrker fra Task Force Sauro har lagt en beskyttende jernring om den lille serbiske enklave, som Visoki Dečani klostret udgør. Truslen udgøres af albanerne, der efter de serbiske troppers brutale overgreb sidste år, for længst er vendt tilbage under de internationale KFOR-styrkers beskyttelse. Og således beskytter italienerne nu både albanere og de serbiske munke, deroppe bag klostret tykke mure, der hindrer udsynet til en verden uden for, hvor ondskab synes at gå i ring.

Klostret deroppe står som symbolet på det serbiske hjertes forankring i det hellige land. Det var af blod i Kosovo, den serbiske mytologi og selvopfattelse tog næring. Af blodet i 1389, hvor fyrst Lazar stod i spidsen for slaget på Kosovo Polje, Solsortesletten. Det endelige opgør mod tyrkerne og Islam.

Serberne tabte slaget, men erindret og genfortalt i Balkan-digtningens forunderlige pen blev nederlaget siden vendt i mindet til en sejr, en halv sejr i det mindste. Selv om et tidligere slag blev det serbiske riges dødsstund, så er det slaget ved Kosovo Polje, der dominerer digtningen og forvandler tabere til helte.

Helt oppe ved hovedindgangen bliver jeg på ny stoppet. En soldat fører en kort samtale over radioanlægget, inden han nikker og fører mig de sidste skridt tilbage i tiden, ind gennem porten til helligdommen. Her beder han mig vente under den hvælvede portal.

Under stor basken og skræppen letter en håndfuld krager tæt på ringmuren og sætter kurs tværs over dalen. De forstyrrer midt i et forsøg på at huske, skille og stå tilbage med kendsgerninger. Her på tærsklen til fortiden opløses tid og sted, og sandhed svimler af sted mellem løgne, sådan som det altid har været på Balkan.

Aftenen før slaget mod tyrkerne stillede Gud fyrsten over for et valg: En jordisk sejr eller en himmelsk sejr. En serbisk triumf på slagmarken ville sikre frelse fra tyrkerne. Et nederlag derimod ville give den serbiske nation evig salighed. Lazar, from som han var, valgte nederlaget.

Jo, nogenlunde sådan lød det fra folkedigterne. Og jo, måske derfor serberne altid har haft hang til martyriet. Påtvunget eller ikke.

Fyrstens enke bragte to store kærter til munkene i Visoki Dečani med besked om at tænde dem, når riget var genrejst. 535 år senere, i 1924, kunne kong Alexander betræde klosterkirken og tænde kærterne. På denne måde fører historiens fodspor også herop gennem dalen, frem til den serbiske version af sandheden: At folkets kulturarv ligger i dette land, og at Kosovo aldrig kan blive albansk.

Soldaten vinker mig nu helt ind på gårdspladsen, hvor klosterkirken knejser i dens midte. Bygget af lyse og i striber næsten purpurfarvede marmorkvadrer, spiller bygningsværket i solens stråler.

Lige før Slobodan Milosevic slap fanden løs i Kosovo i en offensiv som kostede 10.000 albanere livet, var Visoki Dečani tæt på at blive optaget på UNESCOs liste over verdens kulturarv. Nu er sagen stillet i bero. Lige her er en kulturarv mere kontroversiel end arv noget andet sted på kloden.

Helt unik fremstår kirken i dag, præcist som den stod færdig i 1335, opført under kong Stefan Uroš og hans søn Stefan Dušan den Store. Modsat mange andre kirker udsat for angreb gennem tiderne, knust og genopbygget adskillige gange, er ikke en mur og ikke en søjle bukket under for

byrden af de 665 år. Også inde bag murene er kirken enestående. Den rummer verdens største samling af byzantinske ikonostaser. Ikke restaureret, ikke malet over, men i originaludgaven akkurat som middelaldermestrene udførte dem.

- Det er, som du ser det... Som det har været gennem alle tider... Munken slår ud med armene og overlader tavs synet til betragteren.

Selv om mit besøg er uanmeldt tog broder Jowan pænt imod mig, da den italienske soldat lod os alene i gården, og beredvilligt drejede han nøglen i den tunge dør ind til dette storslåede syn.

Munken med det lange hår og det stride skæg gør intet for at bryde stilheden under hvælvingerne. Kun adspurgt oplader han en mild og blid stemme til svar fulgt af et direkte blik, der i de mørke øjne rummer en fredfyldt balance med rummet.

- Hvis ikke de italienske soldater beskyttede os, ville albanerne overfalde os med det samme. Hvis der ikke var noget, der hed KFOR, måtte vi flygte herfra, svarer broder Jowan, da jeg betaget af fortid spørger til en betændt nutid.

Alle, der taler i Kosovo, og på Balkan i øvrigt, taler tilsyneladende sandt. Der er den ene parts sandhed. Der er den anden parts sandhed. Og et eller andet sted må der være selve sandheden.

- Under krigen beskyttede vi dem, albanerne, der søgte tilflugt hos os. Vi gav dem husly i sikkerhed. Gav dem mad. Alligevel vil de ikke have noget med os at gøre længere. Før arbejdede de for os, i marken og i skoven. Nu tør de ikke. De er bange for UCKs hævn, hvis de hjælper os. Broder Jowans blik bliver en smule stift, og den bløde stemme får et strøg af bitterhed.

Og selv om sandheden fortøner sig på Balkan, så er det dog en kendsgerning, at munkene i Visoki Dečani slog porten op og hjalp albanere på flugt under den jugoslaviske hærs udrensning i fjor.

Det er også en kendsgerning, at munkene siden er blevet angrebet af albanere, som det også er sket andre steder i Kosovo, hvor lidelser er afløst af hævntørst – og nye lidelser.

En lang række ortodokse helligdomme i Kosovo er sprængt i luften eller brændt ned til grunden efter samme metode som serberne selv brugte under krigen i Bosnien-Hercegovina.

Ødelæggelserne tæller Ærkeenglens skt. Gabriels Kloster i Binac, skt. Uros Kloster i Sarenic og Den hellige Jomfrus Kirke i Korisa blot for at nævne nogle få. På den menneskelige tabsliste står 1200 serbere i kategorien ”savnes.” Heriblandt dog ikke munken Chariton Lukic. Hans lig blev opdaget den 8. august, men hans hoved er aldrig fundet.

- Det var i sommer, i slutningen af juni. Vi blev angrebet med morterer. Der faldt ni granater lige omkring os. Den, der var tættest på, faldt 10-15 meter fra ydermuren, siger broder Jowan.

- Jo, uden italienerne måtte vi flygte... Før var klostret en del af egnen. Nu kommer vi kun ned til Decani, hvis det er absolut nødvendigt. Og altid under de italienske soldaters eskorte. Alle indkøb foretager vi ovre i Montenegro – også under eskorte.

Mens vi taler, går vi stille hen over stengulvet. Stopper op og ser på de imponerende udsmykninger, der med få undtagelser står, som var de gjort i sidste uge. Der er ikke en eneste bar plet. Over 1000 store kompositioner rummer væggene, og disse kompositioner består igen af tusindvis af figurer med Jesus afbildet højt oppe under kuplen som den største af dem alle.

- Der er ekstremister i begge lejre. På den albanske side vil de helst skjule, at vi hjalp dem under krigen. Det passer ikke ind i det billede, de vil tegne af os. Albanerne har ødelagt 80 kirker og kirkegårde, mange endda efter KFOR kom hertil. De er misundelige over den århundredårgamle serbiske kulturarv i Kosovo. UCK vil udslette denne arvs eksistens – fjerne den fra folks hukommelse, fordi den piner dem og ødelægger deres argumentation. De moskeer, der findes i Kosovo, er tyrkisk kulturarv, ikke albansk, siger broder Jowan.

Krigen, Milosevic og ekstremisterne i egen lejr tager han afstand fra. Kirken er imod krig og ødelæggelser. Men Kosovo er serbisk, og sådan må det nødvendigvis være, ifølge munkens sandhed, mens hans talelyst ebber ud, og han kigger på sit ur. Han skal være færdigt med noget inden næste ceremoni.

- Jeg ved det ikke... Ved det virkelig ikke...

Mit spørgsmål om klostret fremtid og Kosovos fremtid får broder Jowan til at slå hæve skuldrene og slå undskyldende ud med hånden. Samtidig antyder hans tonefald, at det ikke er et spørgsmål, jeg vil få noget ud af at gentage. For han kan ikke svare. Og så alligevel, lidt tøvende:

- Sankt Stefan er grundlæggeren af klostret. Han er vores beskytter og velgører. Når det op gennem historien har set aller sortest ud, hjalp han os. Han sørger for hjælp, uanset i hvilken form den så måtte materialisere sig. Og det vil han gøre igen. Sankt Stefan holder hånden over os.

Og det har set slemt ud for munkene i Visoki Dečani. Det kom under tyrkernes åg efter nederlaget ved Kosovo Polje. Historien siger, at en imman fik en sten i hovedet under portalbuen ved indgangen og blev dræbt. Tyrkerne så det som et tegn på, at de måtte skåne klostret.

Et mægtigt stamtræ over de middelalderlige serbiske konger pryder en af væggene. Men de nederste skikkelser står uden øjne. Tilbage er kun hulninger i væggen.

- Tyrkerne kradsede øjnene ud på dem, så langt op på væggen, de kunne nå. Og det var åbenbart ikke så langt, forklarer broder Jowan og smiler let, inden han går mod udgangen med en bemærkning om, at jeg er klostrets gæst, lige så længe, jeg har lyst.

Beboelsesfløjen flankerer den nordlige side af gården. Den er præget af en stor og bred svalegang i hele bygningens længde. Jeg går forsigtigt op af de skrøbelige trin og undgår at støtte mig til gelænderet, der dingler i et par rustne søm.

Oppe fra svalegangen går jeg over nogle planker, der fører over til stigen op i klokketårnet. Da jeg kigger op, næsten lige under den store klokke, ser jeg for første gang vagtposten. Han sidder i sin camouflagedragt sammenkrøbet på en trebenet taburet. Knægten stikker hurtigt noget ind under sin taske, da han ser mig og smiler lettere befippet med sin smøg i den ene mundvig.

Men han fik dem ikke stoppet helt af vejen... Under tasken stikker at par store bryster ud på det rå stengulv. Ikke alle inden for kloster-murene forsøger tilsyneladende kvindeligt selskab i disse tider, hvor verden er af lave, og et saftigt mandeblad kan tænkes at lindre mange savn på en hundevagt i klokketårnet.

Vores snak udgøres af et kluntet spansk-engelsk-italiensk sprog-spaghetti. De sidder der i tårnet på 12 timers vagter. Alle døgnets 24 timer er der bevogtning på, men "no problems" derude, siger knægten og peger ud over dalen. Han råber noget, og først nu, når jeg bøjer mig let frem, kan jeg se centauro-kampvognen, der holder tæt på muren ude på den anden side. Kanonløbet er rettet ud over dalstrøget, ned mod den klare bjergstrøm, der hvirvler ned gennem landskabet. Oppe i centauroens tårn sidder en kollega med fantomsolbriller, lige som dem de bruger i Tour de France.

Vel nede af trappen leder tårnvagten mig gennem en lav gang og en lille dør ud på den anden side af muren, ud til hans kolleger. Jeg byder de fire soldater den obligatoriske cigaret.

- Klostret er high-risk zone, siger en af dem.

- Vi er altid på vagt. Dem dernede... Han nikker mod bunden af dalen og selve byen, som man ikke kan se heroppe fra. Som alle andre steder i Kosovo tages opgaven særdeles alvorligt. Soldaterne har konstant en hånd hvilende på deres våben - også her, hvor kun kragerne sidder på lur.

Da jeg skal til at gå tilbage, kommer en gammel hvid Mercedes lastvogn hostende op ad bjergvejen. Der er et Dannebrog på førerhuset, og jeg kommer i tanke om broder Jowans ord om, at klostret får dansk hjælp. Chaufføren bag rattet viser sig at hedde Vitus Nielsen, ingeniør og projektansvarlig for Folkekirkens Nødhjæps genopbygningsarbejde i Kosovo. Han er kørt op med et læs grus til munkene, der skal støbe et nyt gulv.

- Vi skjuler det ikke, men vi går nok lidt stille med vores hjælp til munkene. Folkekirken skelner

jo ikke, hvis man har brug for hjælp, så en gang imellem springer jeg selv i lastvognen og kører herop. Munkene har lavet en særlig passer-skrivelse til mig, så jeg er faktisk den eneste, der til enhver tid kan komme forbi nede ved de italienske vagtposter, forklarer Vitus Nielsen og viser stedkendt vej.

Vi bænker os oppe på svalegangen, hvor broder Jowan på ny dukker op. Denne gang med en slivovits og en lige så traditionel diminutiv kop kaffe, ætsende stærk. De to taler om støbeprojektet, og munken spørger, om der måske kan skaffes et læs fliser? De skulle gerne være færdige, før vinteren sætter ind.

Broder Jowan mindes sidste vinter. Minus 20 grader synes langt væk lige nu i efterårssolen, men sådan var det, hundekoldt. Munkene brugte seks rummeter træ hver dag for blot at holde den værste kulde stangen.

- Øverst oppe faldt den første sne allerede den 6. oktober i år, fortæller danskeren og nikker i retning af bjergkæden. Måske et varsel om, at selv vinteren på forhånd har bestemt sig for at stille dette land over for nye prøvelser.

Jeg kører med Vitus Nielsen ned ad bjerget. Vi stopper ved militærets afspærring, hvor jeg skal melde mig og tjekke ud. Da danskeren drejer nøglen, og den gamle lastvognsmotor modvilligt dør med en hul hoste, bliver der så stille, at kragerne kan dominere igen.

Jeg kan ikke se klostret længere, men midt i en malstrøm af historie og forskellige sandheder ved jeg nu, at det findes.

Et sted deroppe på dalskråningen lever de, 30 munke, midt i en storslået fortid – omringet af en glansløs nutid.